

**Модельна навчальна програма «Українська мова»
для 11 класу допрофільної середньої освіти за професійним спрямуванням
спеціальних закладів загальної середньої освіти
для здобувачів освіти з порушеннями інтелектуального розвитку
(авт. Богдадюк М. В., Кулинич І.І., Сердюк М. Г.)**

*«Рекомендовано Міністерством освіти і науки України»
(наказ Міністерства освіти і науки України від №)*

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Одним з основних предметів, що вивчаються у спеціальних загальноосвітніх навчальних закладах для дітей з інтелектуальними порушеннями, є українська мова. Українська мова – це державна мова України, основний засіб спілкування її народу. Як навчальний предмет, вона виконує функції пізнання і об'єкту пізнання, засобу корекції та розвитку особистості, її самовираження.

Моделльні програми з української мови для учнів з інтелектуальними порушеннями 11 класу побудовано з урахуванням вимог концепції Нової української школи, що передбачає розвиток дитини відповідно до її вікових та індивідуальних психофізіологічних можливостей, особливостей і потреб, формування загальнолюдських цінностей, розвиток самостійності, плекання творчості й допитливості, оволодіння життєвими компетентностями. У програмі враховано рекомендації концепції Нової української школи щодо формування в учнів ключових життєвих компетентностей: комунікація державною мовою, інформаційна та медіа грамотність, пошук і засвоєння знань упродовж життя, повага до закону, громадянська компетентність, дотримання прав людини, відкрите розуміння своєї народної ідентичності та повага до різних культур, здоровий спосіб життя та екологічна свідомість. Вправи і завдання підібрано так, що їхній зміст дозволяє формувати ключові життєві компетентності.

Метою предмету українська мова є надання учням такої мовної освіченості та мовленнєвого розвитку, які б допомогли їм успішно увійти у соціокультурний простір країни та адаптуватися й інтегруватися в ньому по закінченні школи. Завданнями навчання української мови учнів з інтелектуальними порушеннями 11 класу виступають: навчання усному і писемному мовленню, формування умінь спілкуватися у різних ситуаціях спілкування, прищеплення етичних і моральних рис школярам, їхній розумовий розвиток та корекція психофізичних недоліків, виховання любові до української мови, формування особистісних рис засобами української мови.

Відповідно до вимог сьогодення, змінюється стратегія і тактика навчання учнів з інтелектуальними порушеннями української мови. Головна увага звертається на актуальну мету мовної освіти: різнобічний, а особливо мовленнєвий розвиток учнів, чому й підпорядковано завдання системного вивчення мови.

Модельна програма побудована за лінійно-концентричним принципом з дотриманням дидактичних принципів доступності, послідовності, системності, доцільності, достатності, наступності у навчанні від простого до складного, зокрема подача нового матеріалу базується на уже відомому та в тісному зв'язку з ним.

Учні оволодіватимуть мовою у процесі мовленнєвої діяльності. Основна увага має звертатися на формування і розвиток у школярів чотирьох видів мовленнєвої діяльності: аудіювання (слухання – розуміння), говоріння, читання, письма.

Матеріал предмету українська мова підібрано з метою сприяння мовному і мовленнєвому розвитку школярів та з урахуванням трьох основних принципів навчання української мови: функціонального комунікативно-лінгводидактичного, українознавчого і проблемно-пошукового. Добір змістового матеріалу з української мови зумовлений подвійною природою мови:

- мова як система знань і умінь;
- мова в дії – мовлення.

Змістовий матеріал дібрано з урахуванням його доступності для спілкування й отримання інформації у різноманітних життєвих ситуаціях та подано, зважаючи на наступні чинники: відповідність матеріалу розумовим і фізичним особливостям учнів; лінійно-концентричне розміщення матеріалу протягом років навчання; послідовне засвоєння (практичним шляхом) наукових понять; системне розміщення матеріалу, чим забезпечується адекватність його сприймання, розуміння, запам'ятовування з подальшим усвідомленням для використання у власній діяльності; реалізація у змісті системи моральних, етичних і естетичних уявлень, що відповідають вимогам до виховання національно свідомих громадян. Поданий зміст характеризується українознавчою спрямованістю.

Матеріал предмету українська мова дібрано з урахуванням міжпредметних зв'язків, що сприятиме розширенню світогляду учнів, формуванню у них умінь застосовувати отримані знання й уміння з мови у процесі вивчення інших предметів.

Для реалізації мети і завдань, що з неї впливають, а також з метою надання шкільному курсу «українська мова» більшої практичної спрямованості, зміст програм для кожного класу диференційовано на чотири змістові лінії, що тісно взаємопов'язані: комунікативну, лінгвістичну, українознавчу, діяльнісну. Реалізуються змістові лінії за розділами: «Слово», «Речення», «Зв'язне мовлення». Учні мають працювати і отримувати знання про одиниці різних мовних рівнів: звуки мови, слово в його лексичному і граматичному значеннях, речення, текст.

У комунікативній змістовій лінії подано зміст роботи з формування умінь сприймати усне й писемне мовлення, відтворювати його, працювати з усними і письмовими висловлюваннями різних типів, стилів і жанрів мовлення, з якими учні щоденно стикатимуться як у процесі навчальної діяльності, так і у подальшій майбутній діяльності. Також закладено матеріал з мовленнєвознавчих понять: спілкування і мовлення, текст, діалог, монолог, типи, жанри і стилі мовлення. Тому вона має дві складові:

- відомості про мовлення;
- перелік основних видів робіт.

Формування умінь слухати-розуміти українське усне мовлення – одна з важливих складових, які забезпечують комунікативну змістову лінію. Поданий у ній матеріал допоможе учням вникати у смисл повідомлення, слідкувати за розвитком сюжету тексту – вправи, розуміти зміст завдань. Учитель проводить значну роботу з опанування школярами значенням слів, словосполучень, речень, розуміння смислу абзаців, тексту в цілому. Повноту розуміння учнями прослуханого учитель перевіряє шляхом роботи над змістом прослуханого тексту (запитання, бесіди, робота з предметними і сюжетними малюнками тощо). Навчаючи учнів слухати-розуміти чуже мовлення, одночасно навчає їх і відтворювати його: говорити – тобто навчає українського усного мовлення. Навчання говорінню відбувається на двох рівнях: репродуктивному і продуктивному.

Репродуктивний рівень забезпечується відтворенням школярами зразків, даних учителем (вибірковий, близький до змісту переказ прослуханого чи прочитаного тощо). Репродуктивні уміння сприяють активному засвоєнню лексики, формуванню частково-мовленнєвих умінь, які лежать в основі мовленнєвих: орфоепічних, граматичних, лексичних. Належний рівень їх сформованості забезпечує уміння слухати-розуміти мовлення і правильно відтворити його, а також читати і писати.

Продуктивний рівень передбачає самостійну побудову учнями запитань, власних висловлювань, діалогів, розповідей про прослухане, почуте, прочитане (з допомогою: план, наочний матеріал тощо). Продуктивне мовлення передбачає мотив (бажання щось повідомити, про щось дізнатися), орієнтацію в ситуації мовлення співбесідника або слухачів (у разі монологічного мовлення) і результат, якого учень (мовець) прагне досягти.

Формуючи у школярів уміння говорити, учитель опирається як на готові зразки мовлення (озвучені тести діалогічного і монологічного характеру), так і на різноманітний дидактичний матеріал (запитання, опорні слова, предметні та нескладні за змістом сюжетні малюнки, спеціально створені уявні мовленнєві ситуації спілкування тощо).

Потреба учнів у спілкуванні забезпечується також озвученням (інсценізація) казок, уривків з прочитаних творів, участю в інсценівках до свят

тощо). Оскільки усні та письмові перекази, письмові твори – основні види робіт щодо формування лексичних і комунікативних умінь, програма рекомендує проводити їх у тісному взаємозв'язку: від переказу усного до переказу письмового, від письмового переказу до усного твору. Тобто усні та письмові завдання розміщуються у порядку наростання труднощів. Самостійно учні з інтелектуальними порушеннями писати твори не можуть, тому програмою передбачено навчальні письмові твори-мініатюри, які вони виконують за допомогою вчителя.

Формування комунікативних умінь передбачає навчання учнів добирати мовні засоби відповідно до типу і стилю мовлення з урахуванням ситуації спілкування. Установка на вивчення мови як єдності смислу й системи мови дасть змогу співвідносити слова з предметами дійсності. У нормі слова викликають у свідомості внутрішні мисленнєві образи предметів і учень не лише сприймає звукову оболонку слів, а й водночас пригадує і уявляє означуване ними. В учнів з інтелектуальними порушеннями внаслідок недостатності відчуттів і сприймань повноцінні адекватно-цілісні внутрішні мисленнєві уявлення образів предметів не формуються. Особистісний смисл, який учні вкладають в те чи те слово, часто не співпадає з його значенням. Порушується формування емпіричних понять, конкретного мислення. Отримана інформація не перетворюється у знання і не стає особистим надбанням учнів. Тому лексико-семантичний підхід до вивчення предмету „українська мова” передбачає введення розділу «Лексикологія». Передбачається, що учні ознайомляться з основними лексико-граматичними розрядами слів, а також зі словами, що належать до різних функціональних стилів, з окремими лексикологічними поняттями: антонімами, синонімами, багатозначними словами тощо. Для цього використовується система спеціальних завдань, розроблена на основі лексичних вправ (лексико-логічних, лексико-граматичних, лексико-стилістичних), виконання яких забезпечить опанування лексичними умінями. Такий лексико-семантичний підхід до вивчення української мови сприяє поглибленню знань учнів, вимагає уважного ставлення до вибору слів у власному мовленні, дозволяє краще розуміти чуже мовлення. Використання системних лексичних об'єднань сприяє поступовому усвідомленню того, що лексичне значення кожного слова містить не лише певне поняття, а й залежить від граматичних ознак тієї частини мови, до якої належить та від контексту, зв'язку з іншими словами. Тому навчання учнів мови і мовлення передбачає концептуальну опору на текст – зв'язне висловлювання. Учні працюватимуть з мовними одиницями, що є зразками мовлення: текстами, діалогічними єдностями, повними реченнями. Бідність і стереотипність самостійного мовлення школярів долатимуться завдяки роботі над правильним вживанням часових і відмінкових форм, над різноманітними типами речень і

текстів. Такий підхід допомагає об'єднати навколо одного й того ж змісту різноманітну лексику та синтаксичні конструкції.

Індивідуальна система письмових робіт, групова форма проведення занять з усного мовлення сприятимуть розвитку зв'язного мовлення учнів, корекції його недоліків, дадуть школярам активніше спілкуватися, сприятимуть їхньому розвитку під час висловлення власних думок і почуттів.

Модельною програмою передбачено виконання таких завдань, які активізують мовленнєву діяльність школярів: зміст переказів і творів пов'язаний з життєвим досвідом учнів, максимально наближає їхню мовленнєву діяльність до реальної, зацікавлює, викликаючи інтерес до предмету мовлення, прагнення висловлювати власні думки вголос. Це забезпечить оволодіння уміннями діалогічного і монологічного мовлення, культурою мовлення слухати уважно, не перебиваючи співрозмовника, намагатися бути ввічливим, тактовно відповідати на запитання. Відповідно до цього у програмі подається перелік основних видів робіт з аудіювання (слухання – розуміння чужого мовлення); читання вголос і мовчки текстів різних типів, стилів і жанрів мовлення; говоріння (переказ) відтворення прослуханого, прочитаного; складання діалогів.

Розвиток зв'язного мовлення учнів передбачає роботу над формуванням навичок виразного читання, які опираються на мовне чуття. Це закладено у формуванні таких умінь, як уміння розрізняти наголошені й ненаголошені склади, інтонувати різні за метою висловлювання і структурою речення, підвищувати й понижувати голос у процесі читання, прискорювати й уповільнювати темп мовлення.

Лінгвістична змістова лінія – це курс мовної системи, якою мають оволодіти учні для поліпшення власного мовлення. Вона забезпечує певний обсяг знань з мови, доступний школярам з інтелектуальними порушеннями (орфоепічні, лексичні, граматичні, стилістичні) та сформовані на цій базі мовні уміння й навички. Передбачено, що орфоепічні й граматичні норми української літературної мови учні засвоюватимуть у процесі вивчення тем з фонетики, лексикології, словотвору, морфології, синтаксису, а також у процесі роботи над зв'язним мовленням.

Зміст роботи щодо засвоєння норм української літературної мови подано у рубриці «Культура мовлення». Вивчення мовної теорії, доступної учням з інтелектуальними порушеннями, подається логічно завершеними частинами, що дає змогу одночасно ознайомитися з системою понять, а не з розрізненими мовними поняттями. Взаємозв'язки між поняттями реалізуються на основі групування часткових, видових і загальних, родових понять (наприклад, поняття слово є базовим для вивчення частин мови); матеріал групується також за спільною ознакою (словотвір різних частин мови); за контрастом (одночасно вивчаються співвідносні протилежні поняття, наприклад, звук і буква, антоніми і синоніми тощо).

В українознавчій змістовій лінії закладено перелік тем, які орієнтують учителя на добір відповідних текстів, що знайомлять з історією, звичаями, традиціями, ремеслами, духовною культурою українського народу, загальнолюдськими моральними нормами. Теми подано в певній цілісній системі. Зміст текстів стає опорою і зразком для створення учнями власних зв'язних висловлювань, збагачення словникового запасу на основі використання поданих зразків, формування моральної культури кожного учня. Українознавча змістова лінія сприяє збагаченню граматичної будови усного і писемного мовлення, розширенню лексичного запасу школярів, засвоєнню етнокультурознавчих лексем, зокрема символів, фразеологізмів, пов'язаних з народними традиціями, звичаями, ремеслами, побутом. Українознавчий принцип навчання рідної мови є базовим і реалізується на всіх уроках. мови.

Матеріалу комунікативної та українознавчої змістових ліній належить основна роль у набутті школярами досвіду спілкування, емоційно-ціннісного ставлення до навколишнього, формування особистісних якостей.

В учнів з інтелектуальними порушеннями низький рівень розвитку вищих психічних функцій негативно впливає на якість засвоєння загальних уявлень і понять. У навчальній діяльності вади мислення проявляються насамперед у недорозвитку його евристичного начала. Зокрема, учням недоступне виконання простих проблемних завдань. Допомагає долати це бесіда евристичного спрямування, елементи якої подаються до тексту твору. Евристично спрямовані запитання оптимізують активну діяльність школярів щодо засвоєння ними змісту навчального матеріалу. Інформаційно-евристичний метод навчання спрямовується не лише на відкриття нових знань, а й на усвідомлення раніше набутих знань і умінь. Завдяки цьому учні оволодівають уміннями слухати й розуміти запитання та в залежності від їхнього змісту правильно формулювати на них відповіді. Важливо, щоб кожен сформулював відповідь на проблемне запитання теми, подане учителем. Адже одним з основоположних дидактичних принципів навчання учнів з інтелектуальними порушеннями української мови виступає проблемно-пошуковий, спрямований на саморозвиток школярів.

Діяльнісна змістова лінія носить суто процесуальний характер. Її зміст на рівні знань у програмі не відображено, а подано на рівні узагальнюючих умінь. Реалізується вона через систему вправ і завдань комплексного характеру як їхня органічна складова. Усвідомлення учнями структури власної самотійної діяльності, розвиток їхніх мисленнєвих здібностей, оволодіння базовими мисленнєвими прийомами в процесі оволодіння рідною мовою (аналіз, синтез, узагальнення, порівняння, класифікація, систематизація та ін.) відображені у діяльнісній змістовій лінії, яка передбачає належне оволодіння мовою у самотійній мовленнєвій діяльності, оволодіння уміннями самотійної навчальної діяльності. З огляду на значимість самотійності у здобутті

необхідної інформації як у процесі шкільного навчання так і в подальшому житті, діяльнісна змістова лінія пронизує усі змістові лінії.

Тому розвитково-корекційне навчання поряд з оволодінням учнями системою загальноосвітніх і професійних знань, умінь і навичок передбачає оволодіння ними узагальненими прийомами навчальної діяльності. Прийоми розглядаються як послідовні дії з урахуванням того, що дія має ту саму структуру, що й діяльність. Найпродуктивнішим шляхом формування прийомів навчальної діяльності є поетапне оволодіння ними учнями. Система завдань з навчання учнів прийомів самостійної навчальної діяльності передбачає три основні етапи формування умінь: підготовка до майбутньої діяльності, орієнтування у змісті діяльності та її виконання. Кожен етап розподіляється на конкретні дії – формувальні уміння. Конкретні уміння кожного з етапів діяльності виділяються окремо. Так, формування готовності до майбутньої діяльності передбачає володіння такими уміннями, як організація робочого місця і підбір необхідних для роботи посібників, матеріалів. Орієнтування у майбутній діяльності забезпечують такі уміння, як уявлення кінцевого результату своєї діяльності, мети і способів її досягнення, уміння аналізувати зразок виконання завдання, розуміти спосіб або послідовність виконання завдання. Безпосередньо виконуючи завдання, учні навчаються регулювати власні дії відповідно інструкції та зразка, користуватися планом і інструкцією, складати план власної діяльності, поетапно її оцінювати, виправляти допущені помилки, адекватно оцінювати виконану роботу.

У процесі формування у школярів умінь навчальної діяльності особлива увага надається інструкції. Учитель навчає учнів, як користуватися інструкцією для виконання того чи того завдання. Спершу він використовує ілюстративно-інтерпретаційну методику навчання, у якій словесна інструкція поєднується з наочним і практичним показом порядку виконання дій (операцій) та з елементами поетапного планування ходу діяльності. Інструкція учителя включає навідні запитання, які акцентують увагу учнів на допущених помилках, сприяє уточненню дій під час виконання завдання. Учні прослуховують інструкцію і розглядають зразок виконання завдання, потім повторюють її, тобто навчаються плануючому висловлюванню і лише після цього починають виконувати завдання. Виконавши завдання, самостійно розповідають про послідовність роботи. Це допомагає усвідомлювати сутність та послідовність ходу виконання завдання, сприяє формуванню умінь звітувати про виконану роботу.

Формуючи уміння орієнтуватися у майбутній діяльності увага звертається на розвиток здатності та звички уявляти результат праці. Учитель використовує прийом зіставлення результату роботи (виконане завдання, графічну модель речення та ін.) зі зразком, зіставляючи зразок майбутньої діяльності із завданням, яке потрібно виконати; учні сприймають та

відтворюють його частини у суворій послідовності, що сприяє формуванню усвідомлення необхідності порівнювати виконувані завдання зі зразком перед початком їх виконання.

Якість виконання будь-якого усного чи письмового завдання залежить від того, наскільки правильно і точно школярі можуть аналізувати зразок його виконання.

Оволодіння орієнтувальною основою діяльності передбачає навчання способів і послідовності виконання завдання. Учитель знайомить школярів з необхідністю дотримуватися плану під час виконання будь-якого усного чи письмового завдання. Виконуючи дії у чіткій послідовності, вони переконуються, що недотримання послідовності плану виконання завдання призводить до недовиконання роботи, допущення помилок, усвідомлюють необхідність знання послідовності дій. Дотримання учнями плану виконання завдання допомагає використанню учителем зовнішніх опор (схем, графічних моделей слів, речень, зразків, інструкції та ін.). Завдання учителя – навчити школярів використовувати у процесі планування роботи зовнішні опори. Бажано, щоб учні зрозуміли, що інструкція у вигляді схеми виконання завдання, моделі слова, речення, плану переказу чи твору – це також план виконання завдання, але поданий і оформлений у іншому вигляді. Дотримуючись їх, можна виконати завдання без допомоги учителя.

Формуючи уміння виконавчої діяльності, учитель виходить з того, що учні повинні не лише зрозуміти і засвоїти послідовність виконуваних дій, а й навчитися правильно їх виконувати. Увага звертається на необхідність дотримання плану у процесі роботи, орієнтування на зразок, що сприятиме правильному виконанню завдання.

Успішність самостійної навчальної діяльності залежить від сформованості умінь бачити і вчасно виправляти допущені помилки і описки, оскільки в учнів з інтелектуальними порушеннями названі уміння спонтанно не формуються.

Важливою умовою, що сприяє якісному покращенню виконавчої діяльності школярів, є уміння адекватно оцінювати кінцевий результат своєї діяльності. Для учнів з інтелектуальними порушеннями характерні некритичність мислення, завищена самооцінка, що негативно впливає на якість виконуваного ними завдання. Учитель поступово формує уміння оцінювати кінцевий результат власної діяльності. Спершу він сам оцінює виконану учнями роботу. Для порівняння використовує зразок виконання завдання. Учні спостерігають, слухають, беруть участь у оцінюванні робіт однокласників. Потім самі, користуючись зразком і планом, оцінюють виконане завдання за дванадцятибальною шкалою оцінювання. Оцінку обов'язково коментують, що дає учителю змогу перевірити рівень засвоєних ними умінь.

Таким чином, учитель поступово на уроках української мови формує в учнів уміння самостійної навчальної діяльності, яка є однією з важливих умов успішного засвоєння знань та спеціальних умінь.

У програмі подано загальнонавчальні та спеціальні знання й уміння, якими мають оволодіти учні:

- загальнонавчальні знання й уміння;
- спеціальні (часткові) знання й уміння.

До загальнонавчальних умінь належать: уміння аналізувати, синтезувати, порівнювати, класифікувати, узагальнювати, уміння користуватися тлумачним словником, робити висновки.

До спеціальних умінь належить комплекс умінь: навчально-мовні: уміння розрізняти різні за характером звуки, букви, частини мови, значущі частини слова та ін., групувати мовні одиниці за певною ознакою, робити їх розбір; комунікативні уміння: уміння сприймати, відтворювати і створювати власні усні й письмові висловлювання; лексичні: уміння розрізняти слова за значенням, доречно добирати їх до власних усних і писемних висловлювань; правописні: уміння правильно писати слова, розставляти розділові знаки в реченнях; нормативні: уміння правильно вимовляти голосні і приголосні звуки, вживати форми слів, складати словосполучення й речення, об'єднувати речення у зв'язне висловлювання та ін.

Зміст навчального матеріалу, вправи та запитання, практичні завдання спрямовані на здобуття учнями знань про мову і мовлення, види мовленнєвої діяльності, основні одиниці мови, форми мовлення.

УКРАЇНСЬКА МОВА

11 клас

(72 години, 2 години на тиждень)

11 клас

Пропонований зміст навчального предмета	Види навчальної діяльності	Очікувані результати навчання	Спрямованість к розвитку
Назва змістової лінії, розділу, теми			
Мовна змістова лінія			
Повторення Частини мови, їх ознаки. Основні правила правопису частин мови (практично, за вибором учителя).	- інтерактивні вправи; - робота в парах, групах; - дидактичні ігри; - обмін думками на теми, пов'язані з ціннісними орієнтирами; - розв'язування кросвордів; - виписування слів, пояснення належності їх до частини мови; - доповнення речень словами; - збагачення словникового запасу; - розпізнавання в тексті частин мови.	Учень / учениця: *розрізняє основні граматичні категорії самостійних частин мови; *наводить і розрізняє частини мови в усному і писемному мовленні, наводить приклади; під контролем та з допомогою дотримується правил правопису частин мови з іншими словами в реченні; *підтверджує пояснення прикладами; під контролем дотримується культури усного і писемного мовлення;*контролює власну діяльність, з допомогою помічає і виправляє допущені помилки; ефективно використовує допомогу.	– уточнення сприйнятого мовного матеріалу; - розвиток мислення на основі знань і умінь; - частини мови; – збагачення мовного словника словами, що відносяться до різних частин мови; – формування пізнавальної активності; - основ роботи зі словами, що відносяться до різних частин мови.

Узагальнення і систематизація вивченого. Прості та складні речення. Речення поширені й непоширені. Розділові знаки у складних реченнях. Професійні слова-терміни. Велика буква у власних назвах. Розділові знаки у реченнях зі звертаннями.	- розрізнення межі речень; -складання речень задану тему з використанням малюнків, ілюстрацій; -практичні завдання пошукового характеру; -пояснення важливості розділових знаків; -навчально-пізнавальні ігри; -усне висловлювання задану тему; -створення карти знань; -графічний запис речення; -підкреслення членів речення;-словникові ігри; -навчально-пізнавальні ігри;- створення маршруту віртуальної екскурсії «Дорога до школи» з використанням іменників власних назв; -робота з деформованим текстом.	Учень / учениця: *розрізняє прості й складні, поширені та непоширені речення, наводить приклади; *під контролем правильно записує їх, *пояснює доцільність розділових знаків у складних реченнях; *знає і з допомогою доцільно вживає професійні слова-терміни, правильно їх вимовляє і записує; *дотримується правил вживання великої букви у власних назвах; *виділяє інтонаційно в усному мовленні поширені й непоширені звертання, *під контролем та з допомогою на письмі виділяє їх відповідними розділовими знаками; *дотримується культури усного і писемного мовлення; адекватно використовує надану допомогу.	– розвиток словесно-логічного мислення, довготривалої пам’яті на основі поширені й непоширені речення; – збагачення мовлення поширеними й непоширеними реченнями професійними словами-термінами, дотримання культурного усного і писемного мовлення.
Мовленнєва змістова лінія			
Зв’язне мовлення Повторення вивченого про текст. Структура тексту: зачин, основна частина, кінцівка. Назва і тема висловлювання.	- пошук інформації в Інтернеті; -сприймання та аналіз до мовлення під час прочитаного чи прослуханого усного тексту; - пошукова словникова робота; -добирання заголовка тексту.	Учень / учениця: *намагається виразно читати з дотриманням норм української вимови; з допомогою і самостійно, користуючись словником, пояснює значення незрозумілих слів; *намагається з допомогою аналізувати	– розвиток пізнавальної активності, особистісних якостей: допитливості, охайності, любові до української мови, наполегливості, уміння працювати самостійно

Типи мовлення: розповідь, опис, міркування (роздум). Стилi мовлення: розмовний, художній, науковий, публіцистичний, офіційно-діловий.		особливості змісту сприйнятого на слух висловлювання; *уміє визначати значення окремих слів висловлювання; відповіді підтверджує прикладами; *дотримується інтонації мовлення під час читання текстів різних типів і стилів мовлення; з допомогою помічає допущені помилки, намагається виправити їх; ефективно використовує надану допомогу.	
Види робіт. Сприймання чужого мовлення. Аудіювання Виразне читання текстів різних типів, стилів і жанрів мовлення. Читання текстів публіцистичного стилю мовлення. Виділення незрозумілих слів, пояснення їх значення.	-формування читацького інтересу; читання тексту вголос, сприйняття та аналіз прочитаного, відповіді запитання за змістом прочитаного;--розв'язання ситуаційних завдань;	Учень / учениця: *намагається виразно читати з дотриманням норм української вимови; з допомогою і самотійно, користуючись словником, пояснює значення незрозумілих слів; *намагається з допомогою аналізувати особливості змісту сприйнятого на слух висловлювання; *уміє визначати значення окремих слів висловлювання; відповіді підтверджує прикладами; *дотримується інтонації мовлення під час читання текстів різних типів і стилів мовлення; з допомогою помічає допущені помилки, намагається виправити їх; ефективно використовує надану допомогу.	– удосконалення слухо-зорового сприймання, довільної пам'яті, словесно-логічного мислення на основі роботи з текстами різних типів і стилів мовлення; – збагачення мовного словника словами і виразами лексикою публіцистичного стилю мовлення; використання її у мовленні; – формування уміння висловлювати власну ставлення до прочитаного.

Говоріння Виразне читання вголос текстів різних типів, стилів і жанрів мовлення. Стислий усний переказ за даним планом тексту-опису предмета. Стислий письмовий переказ за даним планом тексту-опису предмета. *Повний усний переказ тексту-опису предмета. Стислий усний та письмовий переказ тексту з елементами опису приміщення. Повний усний переказ тексту з елементами опису приміщення. Стислий усний переказ тексту з елементами опису природи. Стислий письмовий переказ тексту з елементами опису природи після опрацювання його з учителем. *Усний переказ тексту з елементами опису природи.	-переказування змісту тексту; -виразне читання текстів (розповідь, опис);- розвиток техніки читання вголос та мовчки на основі виучуваного матеріалу; -переказ тексту за серією малюнків; -усний повний та вибіркоий переказ художнього тексту; -письмовий переказ тексту за простим планом;- складання висловлення	Учень / учениця: *намагається правильно, чітко, у достатньому темпі, виразно читати тексти різних типів, жанрів і стилів мовлення; *пояснює значення незрозумілих слів; за даним зразком та планом з допомогою учителя стисло усно переказує тексти, у яких подано опис предмету; з допомогою учителя і самостійно за даним планом, зразком та інструкцією письмово стисло відтворює текст-опис предмета; з допомогою учителя усно переказує текст, у якому дано опис предмета; з допомогою учителя та даного плану стисло усно переказує тексти з елементами опису приміщення, пише з допомогою учителя письмовий стислий переказ тексту з елементами опису приміщення; *стисло усно переказує тексти з елементами опису природи.	–удосконалення сприймання, доб пам'яті, словесно мислення на основі з текстами-описами – удосконалення зв'язного, усного писемного мовлення на основі роботи з текстами-описами збагачення епітетами, м порівняннями; естетичного сприймання на основі роботи з естетичних уявлень осмислення і аналізу виражальних текстів характеру. – виховання Батьківщини, бажання ставлення до рідного краю; формування оцінного ставлення до виконаної роботи
Діалогічне мовлення.		Учень / учениця: *має поняття про діалогічне і монологічне мовлення,	– збагачення слів запасу лексиною,

Складання діалогу (усно) відповідно до ситуації спілкування (на пошті, виклик швидкої допомоги, дзвінок у міліцію, у транспорті, у лікарні, на роботі, зустріч з однокласником, з товаришем). Складання і запис діалогу відповідно до запропонованої ситуації спілкування. Розділові знаки при діалозі.	-розігрування готового діалогу з опорою на текст; - відтворення озвученого діалогу; -розігрування діалогу на основі ілюстрації, яка відображає конкретну ситуацію спілкування; - самостійне доповнення реплік діалогу; - складання речень, власних усних висловлювань на актуальні теми.	наводить приклади; *складає усний діалог відповідно до запропонованої ситуації спілкування; *дотримується порядку запису діалогічного мовлення, з допомогою правильно записує складений діалог відповідно до запропонованої ситуації спілкування; *дотримується інтонації у усному діалогічному мовленні та розділових знаків під час запису діалогів; *дотримується зразка виконання завдання; *звіряє виконану роботу зі зразком; *виправляє допущені помилки; ефективно використовує надану допомогу; дотримується культури спілкування.	використання її мовленні; д культури ус писемного мовле
Тема з розвитку мовлення: «Взаємини між однолітками». Культура мовлення. Дотримання формул народного етикету під час спілкування. Формування умінь самостійної навчальної діяльності. Оцінювання	-складання та розігрування діалогів в онлайн- середовищі відповідно до запропонованої ситуації спілкування, пов'язаної із життєвим досвідом учнів із використанням етикетних формул або за ілюстрацією чи коміксом;	Учень / учениця: з допомогою учителя і самостійно добирає відповідну лексику для висловлювання; *пояснює значення слів, *намагається адекватно вживати їх у мовленні; *правильно структурує роздуми про взаємини між однолітками; ефективно використовує надану допомогу, *дотримується формул мовленнєвого етикету під	– збагачення сл запаса лексикуою, використання її мовленні; д культури ус писемного мовле

результатів власної діяльності та діяльності однокласників		час спілкування з дорослими, з незнайомими людьми, з однокласниками, з близькими людьми та з рідними; *адекватно оцінює власну роботу і роботу однокласників, *порівнює виконану роботу зі зразком, дотримується інструкції виконання завдання; з допомогою виправляє допущені помилки; ефективно використовує допомогу; адекватно реагує на зауваження.	
Ділове мовлення Сфери використання ділового мовлення. Повторення: лист, листівка, запис адреси на листівці та конверті, у мобільному телефоні, у ноутбучі. Написання листа рідним, друзям. Заява. Автобіографія. Усний і письмовий звіт про виконану роботу.	-екскурсія на пошту; -розгляд конверта; -аналіз зразка листа; -написання листа до улюбленого письменника, друга, дідуся; -підписання конверта; -введення в монологічне Мовлення найпоширеніших етикетних формул спілкування.	Учень / учениця: *має поняття про ділове мовлення, знає сфери його використання; *уміє правильно записати адресу на листівці, конверті, у мобільному телефоні; з допомогою учителя і самостійно складає листи рідним, друзям, правильно їх записує, *пояснює складові запису листа, підпису листівки; *дотримується культури мовлення під час написання листа, поздоровлення на листівці; *має поняття про заяву, автобіографію, звіт про виконану роботу; *пояснює, для чого і коли використовують ці ділові папери; *правильно записує їх після аналізу з учителем та опорою на зразок; дотримується зразка виконання	– удосконалення виконавчої діяльності на основі оцінної роботи та однокласників; – сприймання, удосконалення мислення, пам'яті, пригадування основних і діалогічного монологічного мовлення; – удосконалення епістолярний мовлення; дотримання вимог ділового мовлення; збагачення слів запасу лексики мовлення; – формування старших, поведінки; охайності, працелюбності.

		завдання та інструкції; *намагається виправляти допущені помилки, *контролює правильність виконання завдання, адекватно оцінює виконану роботу; *дотримується структури усних і писемних висловлювань, під контролем правильно вживає розділові знаки під час написання переказів та творів, діалогів; з допомогою правильно оформляє ділові папери.	
Повторення вивченого протягом року.		Учень / учениця на кінець року: Учень / учениця з вищим рівнем розвитку пізнавальних можливостей: знає: формули мовленнєвого етикету; професійну лексику, що стосується доступних розумово відсталим учням професій; правила вживання великої літери у власних назвах; складові частини тексту; дотримується розділових знаків під час написання речень зі звертаннями, з однорідними членами речення; розрізняє і знає призначення ділових паперів, знає, як їх правильно оформляти;	

		уміє: усно і письмово (за даним планом) структурувати тексти описового і розповідного характеру; виділяти на письмі однорідні члени речення, звертання; виділяти в усному і писемному мовленні різні за метою висловлювання речення; використовувати адекватні репліки для стимулювання і підтримки діалогу; складати усні й писемні висловлювання з урахуванням мети і адресата мовлення; підпорядковувати висловлювання темі та основній думці; використовувати в усному і писемному мовленні вивчені мовні засоби зв'язку речень у тексті; дотримуватися абзаців під час виконання письмових завдань; знаходити і виправляти допущені помилки та описки у змісті, мовному оформленні власних висловлювань; правильно оформляти ділові папери. Учень / учениця з нижчим рівнем розвитку пізнавальних можливостей; знає: формули мовленнєвого етикету; професійну лексику, що стосується доступних розумово відсталим професій; правила	
--	--	---	--

		вживання великої букви у власних назвах; правила пунктуації при звертанні, однорідних членах речення; складові частини тексту; ділові папери; уміє: усно і письмово за даним планом після опрацювання з учителем структурувати тексти описового і розповідного характеру; виділяти на письмі звертання, однорідні члени речення; виділяти у мовленні різні за метою висловлювання речення; підпорядковувати висловлювання темі і основній думці; будувати висловлювання з урахуванням мети і адресата мовлення; за зразком оформляти ділові папери, дотримуючись розділових знаків.	
--	--	--	--

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ НАВЧАЛЬНИХ ДОСЯГНЕНЬ УЧНІВ З ОСНОВНИХ НАВЧАЛЬНИХ ПРЕДМЕТІВ

УКРАЇНСЬКА МОВА

(11клас)

Оцінювання результатів навчання української мови здійснюється на основі:

- особистісного мовленнєвого розвитку дитини;
- освітнього змісту навчального предмета, який розподіляється на чотири види мовленнєвої діяльності:
 - аудіювання;
 - говоріння;
 - читання;
 - письма.

Об'єктами перевірки й оцінювання є:

- знання про мову й мовлення;
- мовленнєві вміння й практичні навички та уміння, якими учні оволоділи з читання і письма (відповідно до програмних вимог на кожний рік навчання);
- ставлення до навчально-практичної діяльності.

Змістовий компонент характеризується відповідно до змісту навчання української мови:

звуки і букви; алфавіт; склад, наголос; слово (лексичне значення слова, будова слова, частини мови, іменник, прикметник, дієслово, займенник, службові слова, звертання); речення, словосполучення; текст.

Аудіювання (слухання і розуміння прослуханого)

Оцінюється здатність розуміти незнайоме за змістом висловлювання після одного прослуховування (кількість повторень може бути змінена, в залежності від індивідуальних особливостей дитини). Оцінюванню підлягають: розуміння теми, основної думки, причинно-наслідкових зв'язків.

Для перевірки використовується незнайомий текст художнього стилю (прості короткі казки, оповідання).

Говоріння (діалогічне та монологічне висловлювання (усний переказ)

Під час перевірки сформованості діалогічного мовлення увага звертається на: уміння відповідати на запитання за змістом прослуханого, прочитаного, побаченого (за умови підтримки та стимулювання з боку вчителя); вміння

відповісти на запитання співбесідника або запитати його; уміння висловлювати емоційне ставлення до описуваних подій (за умови допомоги вчителя), вміння підтримувати та ініціювати діалоги з учителем, однокласниками; вміння брати участь в інсценуванні діалогів (1-3 репліки), які стосуються знайомих навчальних та побутових ситуацій, діалогів з казок, оповідань тощо.

Під час перевірки сформованості монологічного мовлення увага звертається на: уміння розповідати про виконане завдання, побачене, почуте (за умови опори на попередній діалог з вчителем, з його допомогою та під його контролем; знання і застосовування на практиці певної форми мовленнєвого етикету).

Читання

Навчання української мови на певному етапі передбачає читання завдань, вправ тощо, перевірки розуміння сприйнятого. Тому у роботі з розвитку читання, як одного з найважливіших видів мовленнєвої діяльності, слід звертати увагу на розуміння учнями прочитаного, а також правильне вимовляння звуків і слів, наголошування слів, інтонування різних за метою висловлювання речень, дотримання пауз як у середині речень, так і між реченнями та частинами тексту.

Під час перевірки звертається увага на смислову і технічну сторони читання. Технічна сторона читання полягає у перевірці способу читання: побуквений, відривний складовий, плавний складовий, читання цілими словами, групами слів. Показники: а) правильність – відсутність замін, пропусків, додавань (повторів, «вигадувань»), перестановок; б) виразність – інтонація, паузи, наголоси.

Смислова сторона читання передбачає розуміння значень слів, змісту речень, основного смислу прочитаного (теми, основної думки), розуміння фактичного змісту прочитаного (дійові особи, події, факти, зв'язки). Смислова сторона читання при визначенні рівня виступає головною, а технічна сторона другорядною.

Письмо

Розвиток письма як виду мовленнєвої діяльності має бути спрямованим на те, щоб навчити учнів користуватися писемним мовленням не лише на уроках української мови (виконання вправ; списування, в тому числі вибіркове, нескладних слів, речень, текстів; написання під диктовку (з навчальною, а не контрольною метою) тощо), а й під час вивчення інших предметів.

Оцінюванню підлягають: правильність – вміння писати елементарні графічні елементи (лінії, палички, рисочки тощо); види поєднання букв, орфографічні навички; дотримання правил правопису; спосіб списування: побуквений з коментуванням, побуквений, поскладовий, цілими словами після другого, першого їх прочитання; письмо під диктування; ставлення до

виконуваної роботи; уміння використовувати допомогу; дотримання гігієнічних навичок письма. Щодо оцінювання орфографічних умінь, основною формою перевірки є диктант. Якщо учень через мовленнєві порушення не може писати диктант, оцінюванню підлягає контрольне списування.

Оцінюванню підлягають знання, мовленнєві й практичні навички та уміння, якими учні оволоділи з читання і письма, ставлення до навчально-практичної діяльності, що були покладені в основу визначення рівнів навчальних досягнень учнів з порушеннями інтелектуального розвитку (I - початковий, II - середній, III – достатній) та критеріїв їх оцінювання, відповідних їм оцінок у балах (див. таблицю 1) та відповідно, для учнів з порушеннями інтелектуального розвитку помірного ступеня, рівнів (I – початковий, II – середній, III – достатній) (див. таблицю 2).

Загальна характеристика рівнів навчальних досягнень

учнів з порушеннями інтелектуального розвитку легкого ступеня

I рівень – початковий.

Аудіювання. Учень (учениця) будує 1-2 простих непоширених речення, зміст яких свідчить про елементарні уявлення про предмет мовлення. Потребує постійного стимулювання діяльності.

Говоріння. Учень (учениця) підтримує діалог лише зацікавленим ставленням до співрозмовника, реагуючи на репліки співрозмовника. Здатний побудувати коротке монологічне звернення. Правил спілкування не дотримується. Потребує стимулу до мовленнєвої діяльності.

Читання. Учень (учениця) зливає букви у склади під час читання, переходить до поскладового способу, припускається різних видів помилок. Значення багатьох слів та змісту речень не розуміє. Байдужий до читання. Потребує постійного контролю вчителя.

Письмо. Учень (учениця) пише букви, допускаючи порушення у їх поєднанні, у розмірах, не дотримується обмежувальних ліній. Списує по буквах, допускає пропуски, перестановки. Допомогу у вигляді інструкції та зразка не сприймає. Потребує посиленої допомоги.

II рівень – середній.

Аудіювання. Учень (учениця) зміст прослуханого відтворює під контролем вчителя з опорою на ілюстрації, план. Проявляє зацікавленість до теми висловлювання.

Говоріння. Учень (учениця) підтримує діалог, добирає потрібні слова, але не висловлює свого ставлення до предмета обговорення. Намагається дотримуватися правил культури спілкування. Будує монологічний текст, який відзначається зв'язністю, але збіднений за змістом. Потребує контролю за діяльністю.

Читання. Учень (учениця) читає повільно, намагається читати цілими

словами, правильно зливає звуки у склади. Іноді допускає помилки у вигляді повтору складів, слів. Інтонування речень, наголосів, логічних пауз під час читання не дотримується. Потребує стимулу, заохочення. Відтворює частину віршованого твору (за допомогою педагога).

Письмо. Учень (учениця) намагається писати пропорційно. Допускає незначні порушення в дотриманні графічної сітки. Списує по складах, двоскладові, трискладові слова – з проговорюванням. Допускає пропуски букв, недописування. Потребує стимулу з боку вчителя. До роботи ставиться позитивно.

III рівень – достатній.

Аудіювання. Учень (учениця) з допомогою вчителя розкриває тему, основну думку висловлювання.

Говоріння. Учень (учениця) ініціює і підтримує діалог відповідно до ситуації спілкування, демонструє належну культуру спілкування, впевнено висловлює свою думку з приводу всіх аспектів предмета розмови. Потребує стимулу у вигляді заохочення.

Читання. Учень (учениця) читає плавно, цілими словами, з дотриманням правильного їх наголошення. Присутні виразність та емоційне забарвлення. Зміст прочитаного розуміє. Переказує за запитаннями (з опорою на план, малюнки). Відтворює віршований твір, передбачений програмою.

Письмо. Учень (учениця) пише букви пропорційні, іноді допускає помилки у поєднанні букв; намагається дотримуватись гігієнічних правил письма; списує цілими словами після першого їх прочитування. Під диктування пише словами, словосполученнями. Допускає незначні помилки або кілька охайних виправлень. Знання свідомі, правильні, повні. До роботи ставиться з інтересом; намагається працювати самостійно, потребує заохочення.

Таблиця 1

Рівень	Бали	Характеристика навчальних досягнень учнів з порушеннями інтелектуального розвитку легкого ступеня
I - початковий	1	<i>Аудіювання:</i> Учень (учениця) фрагментарно звертає увагу на повідомлення, запитання, спонукання співрозмовника, байдужий до їх змісту. Допомогу у вигляді запитань, наочності, інших стимулюючих засобів не використовує. <i>Говоріння:</i> Учень (учениця) на запитання по змісту прослуханого чи прочитаного відповісти не може. Допомогу у вигляді запитань, наочності, інших стимулюючих засобів не використовує. До розмови байдужий, в діалог не вступає. Не вміє скласти репліки відповідно до запропонованої ситуації і мети спілкування. <i>Читання:</i> Учень (учениця) намагається зливати звуки у склади під час читання, переходить на побуквений спосіб, робить заміни букв. Змісту прочитаного не розуміє. На запитання до змісту тексту не відповідає. Байдужий до читання. Потребує постійної допомоги і контролю вчителя. <i>Письмо:</i> Учень (учениця) порушує графіку букв, їх поєднання, дотримання обмежувальних ліній. Гігієнічних норм не дотримується. Під диктування не пише. Не має елементарних уявлень про мовні одиниці: не виділяє, не називає. Зразком не користується. Допомогу вчителя не сприймає. До роботи байдужий. Потребує постійного контролю, посиленої допомоги.
	2	<i>Аудіювання:</i> Учень (учениця) реагує (звертає увагу) на репліки співрозмовника, відповідаючи лише на окремі запитання лише —так чи —ні. Потребує постійного стимулювання діяльності. <i>Говоріння:</i> Учень (учениця) прослухане чи прочитане переказати не може; на запитання до малюнків за змістом прослуханого або прочитаного відповідає одним словом. Активності та зацікавленості в підтриманні розмови не виявляє. Не здатен побудувати монологічного звернення. Потребує постійного стимулювання діяльності. <i>Читання:</i> Учень (учениця) зливає звуки у склади під час читання, переходить на побуквений спосіб, припускає різних типів помилок. Значення багатьох слів та змісту

		речень не розуміє. На запитання до змісту тексту не відповідає. Байдужий до читання. Потребує постійного контролю вчителя. Намагається відтворити фрагмент віршованого твору (за підтримки педагога). <i>Письмо:</i> Учень (учениця) намагається писати букви, допускаючи порушення у їх поєднанні, у розмірах, не дотримується обмежувальних ліній. Списує по буквах, допускає пропуски, перестановки. Допомогу у вигляді інструкції та зразка не сприймає. До роботи байдужий. Потребує постійного контролю, посиленої допомоги.
3		<i>Аудіювання:</i> Учень (учениця) будує 1-2 простих непоширених речення, зміст яких свідчить про елементарні уявлення про предмет мовлення. Відповідає, переважно повторюючи відповіді за співрозмовником. Допомогу у вигляді ілюстрацій, навідних запитань сприймає частково. Потребує постійного стимулювання діяльності. <i>Говоріння:</i> Учень (учениця) підтримує діалог лише зацікавленим ставленням до співрозмовника, реагуючи на репліки співрозмовника (повідомлення, запитання, спонукання), не ініціюючи розмови. Повторює слова та відповіді за співрозмовником. Не концентрується на змісті. Здатен побудувати коротке монологічне звернення. <i>Читання:</i> Учень (учениця) називає букви, читає побуквено. Допускає заміну, перестановку окремих букв, складів. Припускається багатьох помилок у вимові звуків, слів, інтонуванні речень. Зміст прочитаного не завжди розуміє. Потребує допомоги вчителя в поясненні незнайомих слів. До читання байдужий, потребує постійного контролю та активізації діяльності. <i>Письмо:</i> Учень (учениця) списує по буквах, допускає пропуски, перестановки, недописування, допускає помилки у поєднанні букв, у їх розмірах. Плутає написання букв зі схожими елементами (<i>м-л, ш-и, т-п</i> та інші). Може допускати дзеркальне написання букв. Письмо неохайне. Ставлення до роботи байдуже. Потребує спонукання і допомоги.

II – середній	4	Аудіювання: Учень (учениця) намагається визначити тему висловлювання, фрагментарно сприймає сюжетну лінію, встановлює окремі елементарні причинно-наслідкові зв'язки, не диференціює в змісті головне і другорядне. У висловлюваннях спостерігаються порушення послідовності викладу, повтори вже висловленого. Сприймає допомогу у вигляді навідних запитань, ілюстрацій. Потребує стимулу і контролю з боку вчителя. Говоріння: Учень (учениця) будує збіднений за змістом текст із 2-х і більше речень. У висловлюваннях наявні недоліки: порушена структура мовлення (відсутні зачин або кінцівка), збіднена лексика, є мовні помилки. Діалог на задану тему часто до кінця не підтримує. Не висловлює свого ставлення до предмета обговорення. Сприймає допомогу щодо виправлення мовних помилок, інструкції щодо використання норм мовного етикету. Читання: Учень (учениця) читає повільно, протяжно по складах. Допускає помилки у вигляді перестановки букв, складів, постановки наголосів. Інтонації речень не дотримується. Конкретизує факти, узагальнює події з допомогою вчителя. Лексику твору не використовує. З допомогою вчителя орієнтується у структурі твору. Починає проявляти інтерес до читання. Сприймає допомогу вчителя у вигляді навідних запитань. Відтворює частину віршованого твору (за допомогою педагога). Письмо: Учень (учениця) намагається дотримуватися графічної сітки, пропорцій у написанні букв. Допускає порушення у поєднанні букв. Списує по складах, слова зі збігом приголосних – по буквах. Допускає помилки на вивченні правила правопису. Правил переносу слів не дотримується. Під диктування пише склади, прості слова без збігу приголосних, подвоєнь та пом'якшень. Гігієнічних норм письма не дотримується. Намагається самостійно виділяти мовні одиниці, проте знання про них безсистемні, неточні, неповні. Використовує знання з допомогою вчителя. Проявляє зацікавленість до виконання завдань.
	5	Аудіювання: Учень (учениця) з допомогою вчителя визначає тему висловлювання, самостійно розкрити її не може. Фрагментарно сприймає сюжетну лінію. Зміст відтворює за планом з допомогою вчителя не в повному об'ємі. В основному дотримується структури висловлювання. Не висловлює свого ставлення до прослуханого, емоції поверхові. Потребує стимулу і контролю з боку вчителя.

		<i>Говоріння:</i> Учень (учениця) намагається підтримати діалог відповідно до ситуації спілкування, достатньо швидко добирає потрібні слова, але не висловлює свого ставлення до предмета обговорення. Репліки непоширені, неповні, монотонні. Будує текст, який відзначається певною зв'язністю, але збіднений за змістом; у висловлюванні спостерігається відхилення від авторського тексту (переказ), порушення послідовності викладу, відсутні зачин або кінцівка, збіднена лексика, є мовні помилки. Не завжди дотримується правил культури спілкування. Потребує стимулу і контролю з боку вчителя. <i>Читання:</i> Учень (учениця) читає повільно, протяжно по складах. Намагається читати цілими словами. Спостерігаються окремі повтори складів, слів, заміни букв. Читання монотонне, розділових знаків не дотримується. Намагається правильно відповідати на питання до змісту прочитаного. З допомогою вибірково переказує. З допомогою вчителя орієнтується у структурі твору. Виявляє вибірковий інтерес до прочитаного. Відтворює частину віршованого твору (за допомогою педагога). Потребує стимулу до діяльності. <i>Письмо:</i> Учень (учениця) пише майже пропорційно, але часто спостерігається різний нахил складових елементів букв. Намагається дотримуватися графічної сітки. Допускає порушення у поєднанні. Списує по складах, слова зі збігом приголосних, апострофом, подвоєнням – по буквах. Допускає окремі помилки на вивчені орфограми. Правил переносу слів дотримується частково. Присутні виправлення, наведення. Письмо намагається контролювати. Самостійно виділяє значну частину мовних одиниць, розрізняє граматичні поняття. Знання безсистемні, неузагальнені. Потребує допомоги та контролю у виконання завдань. До роботи ставиться позитивно.
6		<i>Аудіювання:</i> Учень (учениця) може розкрити тему висловлювання, але не основну думку. В основному дотримується структури висловлювання, композиції. Намагається спиратися на елементарні причинно-наслідкові зв'язки. Зміст прослуханого відтворює під контролем вчителя з опорою на ілюстрації, план. Проявляє зацікавленість до теми висловлювання. <i>Говоріння:</i> Учень (учениця) підтримує діалог, досить швидко добирає потрібні слова, але не висловлює свого ставлення до предмета обговорення. Намагається дотримуватися правил культури спілкування. Будує текст, який відзначається зв'язністю, але збіднений за змістом; у висловлюванні спостерігається відхилення від авторського

		тексту (переказ), порушення послідовності викладу, збіднена лексика. Не завжди дотримується правильного інтонування речень. Припускається кількох мовних помилок. <i>Читання:</i> Учень (учениця) читає повільно, намагається читати цілими словами, правильно зливає звуки у склади. Іноді допускає помилки у вигляді повтору складів, слів. Інтонування речень, наголосів, логічних пауз під час читання не дотримується. Намагається відповідати самостійно на запитання по тексту, але лексику твору для відповіді не використовує. Оцінює ставлення до прочитаного не виявляє. Відтворює частину віршованого твору (за допомогою педагога). Потребує стимулу, заохочення. Цікавиться оцінкою власної діяльності. <i>Письмо:</i> Учень (учениця) Пише майже пропорційно. Дотримується більшості типів поєднання букв. Допускає незначні порушення в дотриманні графічної сітки. Списує по складах, двоскладові, трискладові слова – з коментуванням. Допускає пропуски букв, недописування. При списуванні речень дотримується знаків пунктуації. Потребує допомоги в переносі слів. Письмо намагається контролювати. При диктуванні допускає помилки в написанні слів з подвоєннями, з <i>я, ю, є</i> після приголосних, з <i>-ьо-, -йо-</i>. Самостійно виділяє значну частину мовних одиниць, намагається оперувати граматичними поняттями. Завдання виконує при незначній допомозі. До роботи ставиться позитивно.
ІІІ-д остат ній	7	<i>Аудіювання:</i> Учень (учениця) з допомогою розкриває тему, основну думку. Намагається слідкувати за послідовністю і логічністю висловлювання. Спирається на елементарні причинно-наслідкові зв'язки. Текст переказує з опорою на ілюстрації, план з допомогою вчителя. Може відтворити окремі факти, фрагменти тексту з допомогою вчителя. Висловлює своє ставлення до сприйнятого висловлювання. <i>Говоріння:</i> Учень (учениця) ініціює і підтримує діалог відповідно до ситуації спілкування, демонструє належну культуру спілкування, висловлює своє ставлення, але невпевнено і з приводу попередньо засвоєних, але не всіх аспектів спілкування. Репліки носять побутовий характер. У висловлюваннях використовує складні речення, припускається помилок у мовному оформленні. <i>Читання:</i> Учень (учениця) читає монотонно, цілими словами у доступному темпі. З допомогою вчителя намагається інтонувати речення. Орієнтується у фактичному змісті та структурі тексту. Відповіді на запитання вчителя

		намагається підтвердити словами (уривками) з тексту. Виявляє інтерес до читання, активність під час роботи над змістом. Відтворює віршований твір, передбачений програмою. Намагається виконувати усі завдання та рекомендації вчителя. Потребує стимулювання. <i>Письмо:</i> Учень (учениця) графіку букв переважно не порушує, пише пропорційно. Є незначні помилки у поєднанні букв, особливо у словах зі збігом приголосних. Графічна сітка витримується. Письмо розбірливе, охайне. Списує по складах, окремі слова цілісно після першого читання. Допускає окремі пропуски у словах зі збігом приголосних. Намагається контролювати правильність списування. Під диктування пише словами. Самостійно виділяє більшу частину мовних одиниць. У виконанні завдань намагається спиратися на знання граматичних понять. В роботі користується інструкцією. Потребує незначної допомоги та підтримки вчителя.
8		<i>Аудіювання:</i> Учень (учениця) з допомогою розкриває тему, основну думку висловлювання. Розуміє і дотримується елементарних причинно-наслідкових зв'язків. У власних висловлюваннях використовує складні та поширені речення. Висловлює свою думку з приводу предмета розмови, однак не дуже впевнено, потребує стимулу і допомоги вчителя. <i>Говоріння:</i> Учень (учениця) ініціює і підтримує діалог відповідно до ситуації спілкування, демонструє належну культуру спілкування, висловлює свою думку з приводу предмета розмови, однак не дуже впевнено. У висловлюваннях намагається дотримуватися правильної інтонації. Правильно будує (переказує) текст, розкриваючи його загальний зміст і головну думку. Припускається незначних помилок у мовному оформленні. <i>Читання:</i> Учень (учениця) читає повільно цілими словами. Дотримується правильності наголосів у словах. Намагається пояснити причинно-наслідкові зв'язки між подіями у творі. Може скласти деякі оцінні судження. Використовує ілюстрації до творів. Відтворює віршований твір, передбачений програмою. На запитання до змісту знаходить текстові підтвердження. Користується лексикою твору. Потребує стимулу з боку вчителя. <i>Письмо:</i> Учень (учениця) пише букви пропорційно, іноді допускає помилки у поєднанні букв; гігієнічних правил письма дотримується. Письмо розбірливе, охайне. Списує по 1-2 коротких слова. Під диктування пише словами, словосполученнями. Допускає 2-3 незначні помилки,

		виправлення. Диференціює кожную мовну одиницю. Граматичні знання повні, свідомі, але неглибокі. Спостерігається відсутність системності знань. До роботи ставиться з інтересом; намагається працювати самостійно, потребує заохочення.
	9	<i>Аудіювання:</i> Учень (учениця) розкриває тему, основну думку висловлювання. Розуміє елементарні причинно-наслідкові зв'язки. Може будувати власні висловлювання за змістом прослуханого, використовуючи складні та поширені речення. Висловлює свою думку з приводу предмета розмови, емоційно реагує на зміст. <i>Говоріння:</i> Учень (учениця) ініціює і підтримує діалог відповідно до ситуації спілкування, демонструє належну культуру спілкування, висловлює свою думку з приводу всіх аспектів предмета розмови. Речення-репліки діалогу інтонує. Вправно будує (переказує) текст, розкриває його зміст і головну думку, висловлює своє ставлення до висловлюваного. <i>Читання:</i> Учень (учениця) читає плавно, цілими словами, з дотриманням правильного їх наголошення. Присутні виразність та емоційне забарвлення. Зміст прочитаного розуміє. Відтворює віршований твір, передбачений програмою. Переказує за запитаннями (з опорою на план, малюнки). <i>Письмо:</i> Учень (учениця) пише букви пропорційні, з однаковим нахилом, правильно поєднані; дотримується гігієнічних правил письма; списує цілими словами їх прочитування. Під диктування пише словами, словосполученнями. Допускає 1-2 помилки або кілька охайних виправлень. Знання свідомі, правильні, повні. До роботи ставиться з інтересом; намагається працювати самостійно, потребує заохочення.

Таблиця 2

Рівень	Характеристика навчальних досягнень учнів з порушеннями інтелектуального розвитку помірного ступеня
І - початковий	<i>Аудіювання:</i> Учень (учениця) фрагментарно звертає увагу на повідомлення, запитання, спонукання співрозмовника, байдужий до їх змісту. Допомогу у вигляді запитань, наочності, інших стимулюючих засобів не використовує. <i>Говоріння:</i> Учень (учениця) на запитання по змісту прослуханого чи прочитаного відповісти не може. Допомогу у вигляді запитань, наочності, інших стимулюючих засобів не використовує. До розмови байдужий, в діалог не вступає. Не

	здатен скласти коротке монологічне звернення. Не вміє складати репліки відповідно до запропонованої ситуації і мети спілкування. <i>Читання:</i> Учень (учениця) змісту прочитаного не розуміє. На запитання до змісту тексту не відповідає. Байдужий до читання. Потребує постійної допомоги і контролю вчителя. <i>Письмо.</i> Учень (учениця) намагається писати графічні елементи букв, їх поєднання. Гігієнічних норм не дотримується. Зразком не користується. Допомогу вчителя не сприймає. До роботи байдужий. Потребує постійного контролю, посиленої допомоги.
II – середній	<i>Аудіювання:</i> Учень (учениця) елементарно орієнтується у змісті предмету мовлення. Реагує (звертає увагу) на репліки співрозмовника, відповідаючи на окремі запитання лише — так чи — ні. Потребує постійної підтримки та стимулювання діяльності. <i>Говоріння:</i> Учень (учениця) прослухане чи прочитане переказати не може; на запитання до малюнків за змістом прослуханого або прочитаного відповідає одним словом. Активності та зацікавленості в підтриманні розмови не виявляє. Потребує постійного стимулювання діяльності. <i>Читання:</i> Учень (учениця) зливає звуки у склади під час читання, переходить на побуквений спосіб, робить заміни букв. Значення багатьох слів та змісту речень не розуміє. До читання ставиться пасивно; потребує постійної допомоги і контролю за діяльністю з боку вчителя. <i>Письмо:</i> Учень (учениця) пише букви, допускаючи порушення у їх поєднанні, у розмірах, не дотримується обмежувальних ліній. Списує по буквах, допускає пропуски, перестановки. Допомогу у вигляді інструкції та зразка не сприймає. До роботи байдужий. Потребує постійного контролю, посиленої допомоги.
III – достатній	<i>Аудіювання:</i> Учень (учениця) буде 1-2 простих непоширених речення, зміст яких свідчить про елементарні уявлення про предмет мовлення. Відповідає, переважно повторюючи відповіді за співрозмовником. Допомогу у вигляді ілюстрацій, навідних запитань сприймає частково. Потребує постійного стимулювання діяльності. <i>Говоріння:</i> Учень (учениця) підтримує діалог лише зацікавленим ставленням до співрозмовника, реагуючи на репліки співрозмовника (повідомлення, запитання, спонукання), не ініціюючи розмови. Повторює відповіді за співрозмовником. Будує прості непоширені речення. Потребує постійного стимулювання діяльності. <i>Читання:</i> Учень (учениця) допускає заміну, перестановку окремих букв. Читає по буквах. Припускається багатьох

	помилки у вимові звуків, складів, слів. Потребує допомоги вчителя в поясненні незнайомих слів. Зміст прочитаного розуміє з допомогою потребує постійного контролю та активізації діяльності. <i>Письмо.</i> Учень (учениця) допускає помилки у поєднанні букв, у їх розмірах. Орієнтується у написанні букв зі схожими елементами. Може допускати дзеркальне написання букв. Списує окремі слова. Письмо неохайне. Ставлення до роботи позитивне. Потребує стимулювання і допомоги з боку вчителя.
Сформованість життєвої компетентності	
уважно слухає, орієнтується у ситуації спілкування; знає, що державною мовою є українська; слухає і читає прості слова і речення (відповідно мовленнєвих можливостей); розуміє ситуацію, описану в прослуханому (прочитаному) творі; взаємодіє з іншими особами усно (відповідно мовленнєвих можливостей); сприймає і використовує інформацію для досягнення життєвих цілей у різних комунікативних ситуаціях; пише під диктування слова, речення (відповідно пізнавальних можливостей); дотримується вивчених правил письма (під контролем вчителя); правильно списує речення і розділові знаки в кінці речення (під контролем вчителя); переказує простий знайомий текст за планом, з допомогою вчителя.	

Оцінювання навчальних досягнень учнів зазначеної категорії передбачає:

- оцінювання у межах матеріалу, визначеного навчальною програмою з української мови;
- оцінювання у межах можливостей засвоєння учнями програмового матеріалу, зумовлених особливостями їх психофізичного та мовленнєвого розвитку;
- оцінювання якісних характеристик навчальних досягнень учнів відповідно їхньому розвитку;
- оцінювання на позитивному принципі, тобто врахування рівня досягнень учня, а не його невдач.

У навчанні застосовуються такі види оцінювання: поточне, тематичне, підсумкове.

Поточне оцінювання здійснюється під час вивчення учнем теми уроку.

Тематичне оцінювання передбачає виявлення навчальних досягнень учнів після вивчення однієї або кількох програмових тем.

Підсумкове оцінювання здійснюється в кінці семестру і навчального року.